

Akten van vrederechten Edam en Westzaan 1811-1838

Al jaren werken vrijwilligers in het Noord-Hollands archief aan een index op de archieven van de vrederechters in Noord-Holland. Zonder de medewerking van deze vrijwilligers was dit meerjaren project niet mogelijk geweest. Binnenkort is de index op het archief van de vrederechter te Edam en Westzaan op de studiezaal in het Noord-Hollands archief te raadplegen. Het archief van de vrederechter is bijzonder interessant voor onderzoekers die belangstelling hebben voor het dagelijkse leven aan het begin van de negentiende eeuw, aangezien er veel gedetailleerde boedelinventarissen in beschreven staan. Ook voor mensen die onderzoek doen naar hun voorouders is dit archief een prachtige bron vol informatie over hun voorouders. Via dit soort archieven komt men veel meer te weten over Noord-Hollandse voorouders. Bij het controleren van de index komen de genoemde vrijwilligers regelmatig bijzondere akten tegen. Hieronder volgt een kleine bloemlezing van dergelijke akten over onder andere ordeverstoring en geweldpleging.

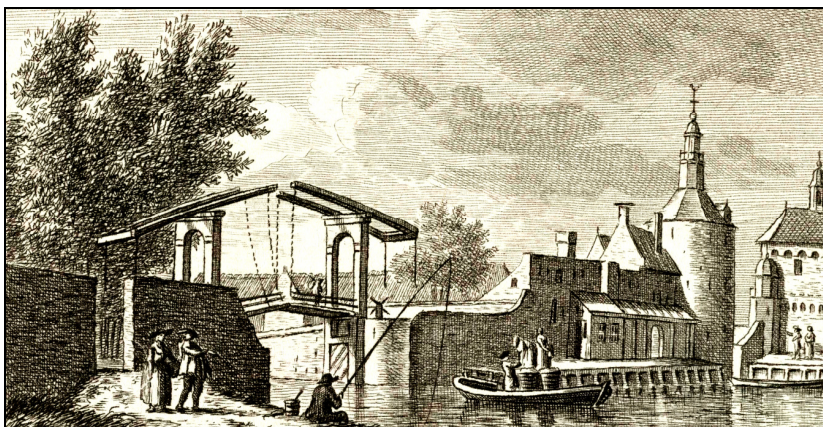
Vandalisme

In de nacht van 8 op 9 juni 1829 werden zes arbeiders uit Assendelft opgepakt wegens verstoring van de openbare rust. Pieter en Jacob Poel, Cornelis en Willem Koomen, Simon van der Hoorn en Louris Hugtenburg uit Assendelft waren samen op stap en maakten midden in de nacht zo'n lawaai, dat de inwoners van Assendelft er wakker van werden. Wat was er aan de hand? Ze stonden voor de woningen van de veehouders en boeren Dirk IJff, Jan Al, Pieter Jongejans, Gerrit Vrouwe, Jan van der Park en Willem Schoone. De huizen lagen bij een brug aan het water. Met veel kabaal maakten zij met z'n zessen het middelste gedeelte van de brug los en gooiden dit in het water. De brug was vervolgens niet meer bruikbaar. Alle heren moesten voor de vrederechter (politierechter) verschijnen. Ze kregen van de vrederechter in Westzaan ieder een boete van fl. 5,20 opgelegd. Een heel bedrag voor die tijd. Wat zou de aanleiding zijn geweest voor hun wangedrag? Waren ze misschien dronken, of waren ze soms kwaad op de omwonenden van de door hen vernielde brug? Dat

komen wij helaas niet aan de weet aangezien daarover niets in het vonnis staat vermeld. (NHA: Vrederecht Westzaan 1829, toeg. 39, inv.nr. 396, akte 23)

Belediging in het openbaar

De Westzaanse winkelier Adriaan Willemsz Kuijt schold heelmeeester Jacobus van Waert uit. Het was 5 oktober 1826 toen hij hem midden in de nacht luidkeels op de openbare weg beledigde zonder dat daar – althans volgens het slachtoffer – enige reden toe was. Welke scheldwoorden Adriaan Kuijt precies bezigde om zijn hart tegenover Jacobus van Waert te luchten, heeft de griffier helaas niet genoteerd. Ook staat niet vermeld waarom hij destijds zo in woede ontstak. Voor het beledigen van iemand op de openbare weg en het verstoren van de nachtelijke rust werd Adriaan Kuijt tot een boete van zeven gulden veroordeeld. (NHA: Vrederecht Westzaan 1826, toeg. 39, inv.nr. 396, akte 39)

Gravure uit omstreeks 1790 van Jan Bulthuis van de Kaaipoort te Edam.

Schadevergoeding voor gedode hond

J.H. Rauwe, tapper te Monnickendam, stapte naar de vrederechter omdat hij schadevergoeding eiste van Jan Bruijn, watermolenaar in de Purmer. Hij wilde ter compensatie 25 gulden van Jan Bruijn ontvangen omdat deze zijn jachthond had doodgeslagen. Jan Bruijn erkende dat hij de hond had doodgeslagen en verklaarde wat er precies was gebeurd. Het was niet zijn bedoeling geweest om de hond dood te slaan maar om hem af te weren. De hond had namelijk een van zijn eenden doodgebeten en hield een tweede eend al in zijn bek vast. Hij vreesde dat ook deze eend al halfdood was. Zijn andere eenden waren gelukkig al weggevlogen. Hij wilde voor de doodgebeten eenden tien gulden schade-

vergoeding hebben, maar had hier van afgezien, aangezien hij de hond "*zo ongelukkig getroffen had*". Bij deze gebeurtenis waren Arij Knijn, landbouwer, Jan Ton watermolenaar en Gerrit Knijn, landman uit de Purmer, als getuigen aanwezig. Zij verklaarden dat Jan Bruin in zijn bootje zat en probeerde om zijn eenden te redden. Hij vroeg aan de voornoemde eigenaar van de zwarte krulhond (J.H. Rauwe) hem te helpen door de hond weer bij zich te roepen. De zwager van tapper Rauwe (Fabricius) stond erbij en greep evenmin in, integendeel zelfs. Hij hitste de hond op door steeds "*vast!, vast!*" te roepen. Rauwe, de eigenaar van de hond, vloekte en beledigde Jan Bruijn en greep hem vast. De getuigen verklaarden dat als zij er niet bij waren geweest, Jan Bruijn zou zijn mishandeld. De vrederechter wees de schadevergoeding voor het doden van de hond niet toe en veroordeelde J.H. Rauwe tot de kosten van het proces. (NHA: Vrederecht Edam 1826, toeg. 39, inv.nr. 54, akte 5)

Schietincident

Op 4 september 1812 verschenen voor de vrederechter in het raadhuis van Edam, Hendrik Kampeling, arbeider te Edam, als vader en voogd over zijn dochter Hiletje Kampeling, en Gerrit van Nuijs, koopman in ijzer wonende op de Voorhaven in Edam, als vader en voogd over zijn zoon Cornelis Jacobus van Nuijs. Wat was de aanleiding hiervan? Hiletje Kampeling was in het gezicht geraakt door een pistoolschot van Cornelis van Nuijs. Zij moest door de chirurgijn worden behandeld. Vader Kampeling wilde een vergoeding voor de behandelkosten en de eventueel blijvende schade aan het gezicht van zijn dochter. Voor de vrederechter werd overeengekomen dat Gerrit van Nuijs alle kosten van de chirurgijn zou betalen totdat het slachtoffer helemaal genezen zou zijn. Mocht Hiletje Kampeling haar gezichtsvermogen niet terug krijgen dan zou Gerrit van Nuijs haar in zijn huis opnemen en gedurende haar verdere leven voor haar zorgen alsof het zijn eigen dochter betrof. Mocht ze volledig genezen dan zou ze vijftig gulden aan smartengeld ontvangen. (NHA: Vrederecht Edam 1812, toeg. 39, inv.nr. 51, akte 117)

Wilt u weten of uw voorouders voorkomen in de archieven van de vrederechten; bekijk dan eens de desbetreffende indexen. De indexen op de archieven van de vrederechten zijn in de studiezaal (op de eerste etage) in te zien. Een deel van de index is ook te raadplegen via onze website www.noord-hollandsarchief.nl. De archiefstukken van het vrederecht Alkmaar kunt u opvragen in de studiezaal aan de Jansstraat. De archieven van de overige Noord-Hollandse vrederechten zijn te raadplegen in de studiezaal aan de Kleine Houtweg. Deze is overigens pas weer vanaf september 2012 voor het publiek geopend.

Annabella Meddens-van Borselen